

บันทึก

การประชุมความร่วมมือทางวิชาการเพื่อสนับสนุนการบูรณาการจัดการฐานข้อมูล งานวิจัย และการจัดการความรู้ภายใต้ยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น ระดับชาติ พ.ศ. 2560 - 2569

ยุทธศาสตร์ที่ 2: ส่งเสริมบทบาทครอบครัว ชุมชน และสถานประกอบการในการเลี้ยงดู สร้างสัมพันธภาพ และการสื่อสารด้านสุขภาวะทางเพศของวัยรุ่น

ยุทธศาสตร์ที่ 4: พัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือ การคุ้มครองสิทธิอนามัยการเจริญพันธุ์ และการจัดสวัสดิการสังคมในกลุ่มวัยรุ่น

วันที่ 29 มีนาคม 2560 ณ ห้องกมลฤดี ชั้น 2 โรงแรมสุโกศล กรุงเทพฯ

เครดิตภาพ 1: กองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติ (UNFPA)

แนะนำการประชุมและชี้แจงวัตถุประสงค์

ดร. วาสนา อิมเอ็ม ผู้ช่วยผู้แทนกองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติ

การประชุมนี้จัดขึ้นอย่างต่อเนื่องตั้งแต่วันที่ 22 มีนาคม เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์เกี่ยวกับการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นทั้ง 5 ยุทธศาสตร์ย่อย โดยในการประชุมวันนี้จะเน้นที่ยุทธศาสตร์ที่ 2 และ 4

จากการที่ได้เห็นตัวอย่างการทำงานในประเทศอังกฤษ ที่ประสบความสำเร็จในการลดอัตราการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นลงได้ครึ่งหนึ่งในช่วงเวลา 10 ปี สืบเนื่องจากครั้งที่ทีมงานไทยไปดูงานที่ประเทศอังกฤษเมื่อ 5 ปีที่แล้ว จากนั้นก็ได้รับความช่วยเหลือจากอังกฤษมาเป็นระยะๆ ครั้งนี้ได้รับความอนุเคราะห์จากศาสตราจารย์ โรเจอร์ อิงแฮม แห่งมหาวิทยาลัยเซาท์แธมป์ตัน ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญจากประเทศอังกฤษ เพื่อนำความรู้และประสบการณ์ในการดำเนินงานเรื่องดังกล่าวมาแลกเปลี่ยนกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตามรายยุทธศาสตร์ หลังจากนั้น ขึ้นอยู่กับประเทศไทยว่าจะนำบทเรียนจากประเทศอังกฤษมาปรับใช้กับบริบทของตนได้อย่างไร

ข้อเสนอแนะจากการประชุมทั้งหมดจะนำเสนอให้ผู้กำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้อง โดยรองนายกรัฐมนตรี มอบหมายให้ทีม UNFPA ได้เข้าพบอธิบดีกรมอนามัยเพื่อนำข้อเสนอแนะเข้าไปส่งมอบให้ และจะนำเข้าสู่การประชุมของคณะกรรมการการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นในวันจันทร์ที่ 3 เมษายน 2560 ต่อไป

กล่าวต้อนรับและเปิดการประชุม

โดย คุณเทพวัลย์ ภรณวลัย ผู้เชี่ยวชาญด้านเยาวชน กรมกิจการเด็กและเยาวชน

ในนามของหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ที่ 2 และ 4 ภาพหลัก การประชุมในวันนี้ จะช่วยให้ได้รับทราบประสบการณ์จากประเทศอังกฤษ และได้เห็นโอกาสและประเด็นท้าทายต่างๆ ในการขับเคลื่อนงานนี้ต่อไป ขอต้อนรับวิทยากรและผู้เข้าร่วมประชุมทุกท่าน และขอขอบคุณผู้จัดการประชุมที่ทำให้มีวันนี้เกิดขึ้น หวังว่าเราจะได้เรียนรู้ไปร่วมกัน

บทเรียนจากประเทศอังกฤษ

โดย ศ. โรเจอร์ อิงแฮม มหาวิทยาลัยเซาท์แธมป์ตัน

วิทยากรกล่าวว่า จะนำเสนอตัวอย่างการดำเนินงานของประเทศอังกฤษเพื่อเป็นจุดเริ่มต้นในการอภิปรายถึงแนวทางในการดำเนินงานต่อไป หลายตัวอย่างประเทศไทยได้ดำเนินการอยู่แล้ว ซึ่งจะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างสองประเทศ โดยจะนำเสนอใน 3 เรื่องหลักดังต่อไปนี้

- บทบาทครอบครัวในการสื่อสารเรื่องเพศกับวัยรุ่น
- การบูรณาการการทำงานในระดับพื้นที่ในเรื่องครอบครัวและการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นในด้านการจัดสวัสดิการสังคมและระบบการส่งต่อ

- การทำงานกับเครือข่ายเด็กและเยาวชนเพื่อเฝ้าระวังและแก้ปัญหาในพื้นที่

ข้อมูลจากการสำรวจเมื่อเร็วๆ นี้พบว่า ในปัจจุบันการเรียนรู้เรื่องเพศของเด็กและเยาวชนอังกฤษมีแหล่งเรียนรู้ส่วนใหญ่จากโรงเรียน ครอบครัว สื่อมวลชน และเพื่อน โดยอินเทอร์เน็ตมีบทบาทมากขึ้นเรื่อยๆ เด็กและเยาวชนเข้าถึงสื่อลามกอนาจารมากขึ้น การใช้สมาร์ทโฟนเข้าถึงอินเทอร์เน็ตเป็นไปอย่างแพร่หลาย แม้ที่ผ่านมารัฐบาลพยายามจำกัดการเข้าถึงสื่อลามกเหล่านี้ แต่ก็ไม่สามารถควบคุมได้

การส่งเสริมครอบครัวในการสื่อสารเรื่องความสัมพันธ์และสุขภาพทางเพศกับวัยรุ่น

อันดับแรกควรตั้งคำถามว่า พ่อแม่ต้องการที่จะมีบทบาทนี้หรือไม่ วัยรุ่นต้องการให้พ่อแม่มีบทบาทนี้หรือไม่ หากควรมี พ่อแม่ควรสื่อสารเรื่องเพศกับลูกตั้งแต่อายุเท่าใด

ในประเทศอังกฤษและอเมริกา มีการส่งเสริมให้พ่อแม่พูดคุยเรื่องเพศกับลูกตั้งแต่วัยรุ่นตอนต้นหรือก่อนหน้านี้ นั้น วิทยากรนำเสนอเว็บไซต์ **Speakeasy** (<http://www.fpa.org.uk/commission-us/about-speakeasy>) ซึ่งเป็นตัวอย่างหนึ่งของการให้ความรู้พ่อแม่ในการพูดคุยเรื่องเพศกับลูก เว็บไซต์ดังกล่าวมีหลักสูตรการอบรมพ่อแม่เป็นระยะเวลา 8 สัปดาห์ มีเนื้อหา 8 เรื่องโดยมีเป้าหมายเพื่อให้พ่อแม่สามารถสื่อสารเรื่องเพศกับลูกที่บ้านได้ จากประสบการณ์ในการทำงานกับพ่อแม่พบว่า ในสัปดาห์แรกของการอบรม พ่อแม่ส่วนใหญ่ยังไม่สะดวกใจที่จะพูด แต่เมื่อเวลาผ่านไป การอบรมช่วยให้พ่อแม่กล้าพูดเรื่องเพศมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด

นอกจากนี้ ที่อังกฤษยังมีการอบรมวิทยากรในพื้นที่ซึ่งมีใจรักที่จะทำงานด้านการให้ความรู้แก่เยาวชนโดยไม่ได้รับค่าตอบแทน

การเรียนรู้เรื่องเพศศึกษา ควรเริ่มต้นตั้งแต่อายุยังน้อย (เช่น ราว 5-7 ปี) จากการสำรวจและการศึกษา พบว่าที่ผ่านมา การเรียนรู้เรื่องเพศของเด็กยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าไรนัก เนื่องจากส่วนใหญ่จะเริ่มเรียนกันเมื่อเข้าสู่วัยรุ่น และการเรียนรู้เป็นในรูปแบบของการบรรยายและการสาธิต ซึ่งไม่ใช่วิธีที่ดีที่สุดในการเรียนรู้เรื่องเพศ นอกจากนี้ การศึกษาในกลุ่มพ่อแม่ยังพบว่า พ่อแม่ไม่ได้เป็นผู้สอนเรื่องเพศที่ดี เช่น มีการถามว่า ตอบคำถามลูกอย่างไร เมื่อลูกถามว่าลูกเกิดมาจากไหน ซึ่งพ่อแม่ในอังกฤษส่วนใหญ่ยังคงตอบว่า ลูกมาจากนกกระสาคาบมาฝากให้ หรือลูกเป็นของขวัญจากพระเจ้า ซึ่งไม่ใช่คำตอบที่ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ในเรื่องเพศ นอกจากนี้ มุมมองเรื่องเพศของพ่อแม่จำนวนมาก ยังสะท้อนให้เห็นว่า การมีเพศสัมพันธ์นั้นเป็นไปเพื่อการมีลูกเท่านั้น และเพศสัมพันธ์ส่วนใหญ่เกิดขึ้นในกลุ่มรักต่างเพศเท่านั้น

ในการสอบถามความเห็นพ่อแม่ ส่วนใหญ่คิดว่าตนต้องการทำให้ดีกว่าที่พ่อแม่ของตนเคยทำ ส่วนใหญ่มีปฏิกิริยาต่อลูกชายและลูกสาวแตกต่างกัน ส่วนใหญ่ต้องการพูดเรื่องเพศอย่างเปิดเผยแต่ไม่รู้จะทำอย่างไรดี

การจัดสวัสดิการสังคมสำหรับพ่อแม่วัยรุ่น

วัยรุ่นที่ตั้งครรภ์ต้องเผชิญช่วงเวลาที่ไม่ประจบของชีวิต บางคนอาจได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือจากครอบครัวตัวเอง เช่น พ่อแม่หรือญาติที่มีทัศนคติที่ดี แต่วัยรุ่นส่วนใหญ่มักไม่ได้รับการสนับสนุนจากครอบครัว

การตั้งครรภ์ในวัยรุ่นส่วนใหญ่มักจะถูกเชื่อมโยงกับภาวะซึมเศร้าและความวิตกกังวล เนื่องจากการมีลูกจะทำให้วัยรุ่นต้องตกอยู่ในสภาพความเป็นอยู่ที่อึดอัด โดย 25% ของแม่วัยรุ่นมีอาการซึมเศร้า ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อทั้งแม่และเด็ก ดังนั้น จึงควรมีการลงทุนที่เหมาะสมในการให้ความช่วยเหลือและบริการต่อแม่วัยรุ่น ในอังกฤษ มีโครงการที่ติดอยู่โครงการหนึ่งคือ แนวทางการประสานความร่วมมือระหว่างพยาบาลและครอบครัว เพื่อให้บริการและดูแลทั้งแม่และลูก โดยเฉพาะพยาบาลต้องสนับสนุนดูแลด้านจิตใจของแม่วัยรุ่นเป็นพิเศษ

การมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชน

การมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชน ถือเป็นศูนย์กลางของการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ทั้งหมดในทุกระดับ เนื่องจากจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องรับฟังเสียงของเด็กและเยาวชน ในประเทศไทย มีการจัดสรรที่นั่งในคณะกรรมการระดับประเทศจำนวน 2 ที่นั่งสำหรับผู้แทนสภาเด็กและเยาวชน อย่างไรก็ตามยังต้องให้ความสำคัญกับการเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นในทุกระดับ เช่น มีการสอบถามความเห็นจากนักเรียนเกี่ยวกับการเรียนการสอนเพศศึกษา และการให้บริการคลินิกในโรงเรียน และเนื้อหาหลักที่ควรจะสื่อสารกับสื่อ

ในส่วนของคณะกรรมการก็ควรให้เด็กและเยาวชนมีบทบาทในระดับชาติและพื้นที่ เด็กและเยาวชนควรได้รับการสนับสนุนและเสริมพลังให้มีทักษะที่สามารถแสดงความคิดเห็นในการประชุมระดับสูงได้ รวมทั้งทักษะที่จำเป็นในการทำงานเพื่อผลักดันให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในระดับนโยบาย

การมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนมีพลังมากในรัฐสภาเมื่อต้องการให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในระดับนโยบาย แม้ว่าความคิดเห็นและความต้องการของเด็กและเยาวชนไม่มีข้อมูลหรือหลักฐานเชิงประจักษ์สนับสนุน แต่เนื่องจากเป็นเสียงจากผู้รับบริการที่แท้จริง ดังนั้น ผู้ใหญ่จึงควรไว้วางใจในตัวเด็กและเยาวชนให้มากขึ้น

คำถาม

- จะเปลี่ยนทัศนคติของพ่อแม่ที่มีแนวคิดอนุรักษนิยมได้อย่างไร (ผู้แทนสกว.)
- บทบาทของหน่วยงานต่างๆ ที่สนับสนุนให้เด็กมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์เป็นอย่างไรบ้าง (ผู้แทน UNFPA)
- หลักสูตรที่อบรมพ่อแม่ในเวลา 8 สัปดาห์ สามารถทำได้อย่างไร เนื่องจากพ่อแม่ส่วนใหญ่ไม่ค่อยมีเวลาว่างจากการทำงาน (ผู้แทน สสส.)
- อยากทราบความเห็นของวิทยากรเกี่ยวกับสื่อการสอนเรื่องเพศศึกษา ที่มีผู้เห็นว่าสิ่งพิมพ์ไม่จำเป็น เพราะเด็กไม่อ่านหนังสือ (ผู้แทนกรม สค.)
- ในประเทศอังกฤษ มีการพูดถึงบทบาทของปู่ย่าตายายในการให้ความรู้เรื่องเพศศึกษากับเด็กและเยาวชนหรือไม่ เนื่องจากในประเทศไทย ปู่ย่าตายายมีบทบาทมากในการเลี้ยงดูหลานแทนพ่อแม่ (ผู้แทน UNFPA)

วิทยากรตอบคำถาม

ในอังกฤษมีพ่อแม่ที่มีแนวคิดอนุรักษนิยมจำนวนมาก เมื่อยุทธศาสตร์มีการเริ่มดำเนินการเป็นครั้งแรก เป็นยุคที่โทนี่ แบลร์เป็นนายกรัฐมนตรี ซึ่งได้รับความนิยมเป็นอย่างมากในหมู่ประชาชน จึงทำให้นโยบายได้รับการยอมรับจากพ่อแม่ ดังนั้น การสนับสนุนจากผู้ที่มีอิทธิพลระดับสูงจะช่วยให้โน้มน้าวจิตใจของผู้คนได้มาก

การรณรงค์เรื่องใดก็ตาม ไม่จำเป็นต้องใช้คำพูดกล่าวถึงเป้าหมายโดยตรงไปตรงมาหากเป้าหมายของการรณรงค์นั้นเป็นประเด็นที่อาจไม่เป็นที่ยอมรับของผู้ที่มีแนวคิดอนุรักษนิยม เช่น หากมีการประกาศว่าจะรณรงค์เพื่อสร้างความเท่าเทียมระหว่างหญิงและชาย อาจไม่ประสบความสำเร็จเท่ากับการรณรงค์ปกป้องคุ้มครองผู้หญิงจากความรุนแรงโดยผู้ชาย เป็นต้น ซึ่งการเบี่ยงเบนประเด็นของการสื่อสารเป็นแนวทางหนึ่งในการทำงานในสังคมอนุรักษนิยม เพื่อให้ได้รับการยอมรับจากสังคม

ในส่วนของสภาเยาวชนของอังกฤษ ได้รับงบประมาณจำนวนหนึ่งจากรัฐบาลซึ่งไม่มากนัก และได้รับงบประมาณสนับสนุนจากภาคเอกชนในการทำกิจกรรม เช่น จากบริษัทผลิตถุงยางอนามัย

ในส่วนของหลักสูตรระยะแปดสัปดาห์นั้น สามารถปรับใช้ให้เหมาะสมกับเวลาและสถานการณ์ในพื้นที่ นอกจากนี้ ยังมีการใช้สื่อมวลชน เช่น โทรทัศน์ในการสื่อสารกับพ่อแม่

เรื่องสื่อการเรียนการสอน ควรเน้นที่การพูดคุยและอภิปรายเรื่องที่น่าสนใจมากกว่าการใช้สื่อสิ่งพิมพ์และการใช้โมเดลรูปอวัยวะเพศ เพราะวัยรุ่นอังกฤษเห็นว่าเป็นแนวทางที่น่าเบื่อ

สำหรับบทบาทของปู่ย่าตายาย การสื่อสารระหว่างปู่ย่าตายายกับหลานค่อนข้างท้าทายเนื่องจากช่องว่างระหว่างวัย แต่บางครั้งเด็กและเยาวชนอาจสะดวกใจที่จะพูดคุยกับปู่ย่าตายายมากกว่าเพราะไม่สนิทกับพ่อแม่ ในอังกฤษไม่มีสถานการณ์ครอบครัวที่ปู่ย่าตายายเลี้ยงหลานแทนพ่อแม่มากนัก

การนำเสนอความสำเร็จและข้อท้าทายในการดำเนินงาน

ยุทธศาสตร์ที่ 2: ส่งเสริมบทบาทครอบครัว ชุมชน และสถานประกอบการในการเลี้ยงดู สร้างสัมพันธภาพ และการสื่อสารด้านสุขภาวะทางเพศของวัยรุ่น

โดย คุณพรมณี พุ่มอิม ผู้อำนวยการกลุ่มมาตรฐานและการกลไก กองส่งเสริมสถาบันครอบครัว กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว (สค.)

กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว มีการผลักดันนโยบายยุทธศาสตร์สถาบันครอบครัว ซึ่งคณะรัฐมนตรีรับรองเมื่อวันที่ 7 ธันวาคมที่ผ่านมา ขณะนี้อยู่ระหว่างจัดทำแผนปฏิบัติการ โดยมีความพยายามดึงภาคีเครือข่ายเข้าไปช่วยผลักดันการดำเนินงาน ยุทธศาสตร์เน้นที่การพัฒนาศักยภาพของครอบครัว โดยในปีนี้มีโครงการใหญ่ๆ คือจัดสรรเงินอุดหนุนให้ศูนย์พัฒนาครอบครัว (ศพค.) ระดับตำบลในการทำงานรณรงค์

ป้องกันการตั้งครกในวัยรุ่น สร้างเสริมสัมพันธภาพครอบครัว และลดความรุนแรงในครอบครัว โดยมีงบประมาณปีละ 33 ล้านบาท โดยให้แต่ละศพค. เขียนโครงการเพื่อขอรับการจัดสรรงบประมาณ

กรมฯ มีการขับเคลื่อนการทำงานระหว่างโรงเรียนและครอบครัว ซึ่งเป็นโครงการนำร่องใน 12 พื้นที่ในแต่ละจังหวัด กรมฯ จัดสรรงบประมาณให้จังหวัดละ 180,000 บาท โดยพมจ. มีกลุ่มเครือข่ายวิทยากรระดับจังหวัด ใช้หลักสูตรของกรมอนามัย 3 ระดับ สำหรับจัดการอบรมก่อนแต่งงาน หลังจากแต่งงาน และเมื่อมีบุตรเล็ก การอบรมสำหรับคนวัยทำงานเน้นที่ความสัมพันธ์ในครอบครัว และมีการอบรมผู้สูงอายุด้วย ศพค. ส่วนใหญ่ใช้พื้นที่ของอบต. เพื่อจัดการอบรมเดือนละครั้ง โดยจะขยายผลให้ทำครบทุกจังหวัดในปี 2561

วิทยากรกล่าวว่า ทุกจังหวัดจะมีวิทยากรที่สามารถให้ความรู้เรื่องการตั้งครกไม่พร้อมและเพศศึกษาแก่ประชาชนในพื้นที่ได้ จากการลงพื้นที่เพื่อไปติดตามผลในบางจังหวัด เช่น มหาสารคาม พบว่า ในพื้นที่อำเภอเมือง มีอัตราการตั้งครกสูงมาก ก็สามารถลดการตั้งครกได้ โดยมีความร่วมมือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเครือข่ายในพื้นที่ เช่น รพสต. ตำบล ให้ประชาชนในตำบลเฝ้าระวังกันเอง ถ้าเกิดเหตุ จะมีศูนย์ระดับตำบล ผู้ใหญ่บ้านเข้าไปดูว่าจะช่วยเหลือเด็กอย่างไร พูดคุยกับพ่อแม่อย่างไร พูดคุยกับโรงเรียนอย่างไรเพื่อไม่ให้เด็กต้องหลุดออกจากระบบการศึกษา รวมทั้งจะมีการเยียวยาจิตใจอย่างไร ซึ่งหากโครงการนำร่องนี้ได้รับการตอบรับที่ดี จะมีการขยายผลต่อไป

ยุทธศาสตร์ที่ 4: พัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือ การคุ้มครองสิทธิอนามัยการเจริญพันธุ์ และการจัดสวัสดิการสังคมในกลุ่มวัยรุ่น

โดย คุณสุภี รอดพลอย ผู้แทนกองยุทธศาสตร์และแผนงาน กรมกิจการเด็กและเยาวชน (ดย.)

- การจัดบริการสวัสดิการสังคมที่เหมาะสมแก่วัยรุ่นและระบบการส่งต่อ
- การสนับสนุนให้สภาเด็กและเยาวชนสร้างเครือข่ายเด็กและเยาวชนในพื้นที่เพื่อเป็นแกนนำป้องกันแก้ไข และเฝ้าระวังปัญหาการตั้งครกในวัยรุ่น

ผลการดำเนินงานของกรมกิจการเด็กและเยาวชน ได้แก่ การประชุม อบรม เพื่อหาแนวทางจัดสวัสดิการให้เด็กและเยาวชน รวมถึงพ่อแม่วัยรุ่น การส่งเสริมสนับสนุนสภาเด็กและเยาวชนสร้างเครือข่ายเด็กและเยาวชนจัดกิจกรรม หรือ “ดีเจทีน” เพื่อสื่อสารชุมชน รมณรงค์ป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครกในวัยรุ่น โดยจัดกิจกรรมใน 2 รูปแบบคือ 1) การจัดรายการวิทยุ เสียงตามสายหอกระจายข่าวของจังหวัด ดำเนินการทุกสัปดาห์ 2) จัดกิจกรรมสร้างสรรค์ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครกในวัยรุ่นผ่านวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น เพื่อเผยแพร่ความรู้ให้กลุ่มเด็กและเยาวชน และได้สนับสนุนเครือข่ายเด็กและเยาวชนในระดับจังหวัดสร้างและบูรณาการเครือข่ายเด็กและเยาวชน (DJ TEEN) จำนวน 228 เครือข่าย/76 จังหวัด การจัดตั้งศูนย์รักเด็กโดยบ้านพักเด็กและครอบครัวในการให้บริการคำปรึกษาแก่วัยรุ่นที่ตั้งครก

การจัดสวัสดิการสังคมภายใต้ความรับผิดชอบของกรมตย. มีบ้านพักเด็กและครอบครัวและสถานสงเคราะห์ที่ให้การช่วยเหลือดูแลสงเคราะห์วัยรุ่นที่ตั้งครรภ์และแม่วัยรุ่น กรณีแม่วัยรุ่นที่ประสบปัญหา สามารถติดต่อสายด่วน 1300 เพื่อได้รับการช่วยเหลือในด้านการให้คำปรึกษา ดูแลแม่วัยรุ่นระยะก่อนและหลังคลอด โดยสามารถพักอยู่ในบ้านพักเด็กและครอบครัว และได้รับการดูแลจนคลอด หลังจากพักฟื้น 1 เดือน บ้านพักเด็กและครอบครัวจะทำการประเมินว่า แม่วัยรุ่นสามารถรับลูกไปดูแลได้หรือไม่ ถ้าได้ ก็จะมีการส่งกลับบ้านไปอยู่กับครอบครัว ถ้าไม่สามารถ บ้านพักเด็กและครอบครัวจะประเมินการดูแล และจะประสานงานส่งไปอยู่ในสถานสงเคราะห์ เพื่อจัดหาครอบครัวทดแทนหรือครอบครัวอุปถัมภ์ต่อไป

เครดิตภาพ 2: กองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติ (UNFPA)

โครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2559 เห็นชอบให้ขยายวงเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดจาก 400 บาท เป็น 600 บาทต่อเดือนเป็นเวลา 3 ปี จากข้อมูลสถิติที่มีผู้ขอรับสิทธิ์ พบว่า มีแม่วัยใสจำนวนประมาณ 66,000 รายจากผู้ที่ได้รับสิทธิ์จำนวน 2 แสนกว่าคน โดยมีแม่วัยรุ่นที่กำลังศึกษาอยู่จำนวน 3,000 กว่าราย

นอกจากนี้ กรมกิจการเด็กและเยาวชนได้มีการจัดสวัสดิการอื่น ๆ เช่น การให้การสงเคราะห์ในครอบครัวอุปถัมภ์ให้กับเด็กที่ไม่มีบิดา มารดาสงเคราะห์ และได้รับการดูแลจากเครือญาติ ปู่ ย่า ตา ยาย ที่มีฐานะยากจน โดยให้การสงเคราะห์เดือนละ 2,000 บาท ติดต่อกันเป็นรายเดือน จนกว่าเด็กจะมีบิดา มารดา จะรับเด็กกลับบ้าน หรือ ครอบครัวอุปถัมภ์มีฐานะดีขึ้น และกองทุนคุ้มครองเด็ก ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ซึ่งเป็นการสงเคราะห์เงินช่วยเหลือรายบุคคลสำหรับผู้ที่เดือดร้อนและต้องการความช่วยเหลือ และการสนับสนุนโครงการของภาครัฐและเอกชนที่ทำงานด้านการคุ้มครองเด็กและเยาวชน โดยสนับสนุนงบประมาณครั้งละไม่เกิน 150,000 บาท

ในส่วนของสภาเด็กเยาวชน ตามเป้าประสงค์ที่ 2 กรมฯ มีโครงการส่งเสริมความเข้มแข็งของสภาเด็กและเยาวชน โดยจัดสรรงบประมาณให้สภาเด็กและเยาวชนจัดกิจกรรมด้านอนามัยการเจริญพันธุ์/เอดส์จังหวัดละ 30,000 บาท

ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมจากผู้เข้าร่วมประชุม

คุณอัญชุลี สุขสุวรรณ ผู้แทนศูนย์อำนวยการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม กล่าวว่า ในปัจจุบัน มีการใช้คำว่า foster care, kinship foster care แทนคำว่า ครอบครัวอุปการะหรืออุปถัมภ์

คุณนันทา ไวกกุล ผู้อำนวยการกลุ่มการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิ กองคุ้มครองเด็กและเยาวชน กล่าวว่า งานสภาเด็กและเยาวชนเกี่ยวข้องกับกองคุ้มครองฯ เพราะสภาฯ มีบทบาทในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ที่ 2 และ 4

คุณปณณพัทธ์ อรุณชัยตระกูล ประธานสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย เสริมว่า ในทุกปี สภาฯ จะมีมติเกี่ยวกับเรื่องการจัดสรรงบในวัยรุ่น เพื่อให้ขอให้สภาฯทุกแห่งนำไปบรรจุในแผนของตนในระดับจังหวัด นอกจากนี้ สภาฯเองยังทำงานกับอปท.ในระดับตำบลด้วย โดยได้รับการจัดสรรงบประมาณจากกรม ดย. และอปท. ในการผลักดันและสร้างแกนนำเพื่อรณรงค์ป้องกันปัญหา เช่น โครงการติเจทิน โครงการนักข่าวน้อย

ศ.พญ. สุวรรณมา เรื่องกาญจนเศรษฐ์ ประธานโครงการ “ศาลาโมเดล: ป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น” กล่าวถึงสวัสดิการแม่วัยรุ่นจากภาคเอกชน โดยโรงพยาบาลพุทธมณฑล มีคลินิกแม่วัยรุ่นที่แยกเฉพาะเพราะความต้องการมีมากกว่าปกติ หลังคลอดแล้วจะมีอสม. ออกเยี่ยมบ้านเพื่อให้คำแนะนำเรื่องการเลี้ยงดู และมีสวัสดิการที่เรียกว่า แพมิลี่โบนัส สำหรับแม่วัยรุ่นที่เข้าเกณฑ์ เช่น มีปัญหาเรื่องเศรษฐกิจ โดยจัดทำในรูปแบบของสมาร์ตการ์ดสำหรับซื้อของใช้จำเป็นในการเลี้ยงดูลูกที่ 7-11 จากการติดตามผล พบว่า แม่ที่ได้สมาร์ตการ์ด จะมีผลลัพธ์ที่ดีกว่าแม่ทั่วไปในโรงพยาบาลพุทธมณฑล อยากฝากพม. ให้พิจารณาว่า ในการให้เงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดเป็นรายเดือน หากต้องการให้การเลี้ยงดูเด็กมีคุณภาพ ควรกำหนดเงื่อนไขในการปฏิบัติตัวเพื่อพัฒนาการที่ดีของตัวเองและลูกด้วย

เครดิตภาพ 3: กองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติ (UNFPA)

คุณวารุณี ศุภนิมิตตระกูล ผู้แทนกลุ่มกิจการสภาและเครือข่ายเด็กและเยาวชน กอง กล่าวว่า เราต้องเปลี่ยน mindset เรื่องการมีเพศสัมพันธ์ของวัยรุ่น โดยเปิดโอกาสให้วัยรุ่นได้เป็นวิทยากรให้ความรู้เรื่องเพศด้วยตนเอง มุมมองของวัยรุ่นอาจไม่เหมือนผู้ใหญ่ นอกจากนี้ ในหลายวัฒนธรรม ผู้ปกครองนิยมให้ลูกแต่งงานทันทีที่มีเพศสัมพันธ์ทั้งที่อายุยังน้อย

ตัวอย่างการดำเนินงานของมูลนิธิสร้างความเข้าใจเรื่องสุขภาพผู้หญิง (สคส.)

คุณจิตติมา ภาณุเดชะ ผู้แทนสคส. นำเสนองานพัฒนารูปแบบปฏิบัติการทางสังคมแบบบูรณาการเพื่อสร้างชุมชนสุขภาวะทางเพศ ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากสคส. เพื่อเป็นแนวทางสำหรับกระทรวงพม. ในการเสริมการให้บริการแก่ผู้รับบริการอย่างที่เกิดผลได้อย่างชัดเจน

เครดิตภาพ 4: กองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติ (UNFPA)

สุขภาพทางเพศ เป็นแนวคิดที่จะต่อสู้กับโรคต่างๆทางเพศ โดยมีเป้าหมายคือ การมีชีวิตทางเพศที่เป็นสุขและปลอดภัย (healthy sexuality) โดยใช้แนวคิดหลัก 3 ด้านคือ gender, sexuality และ human rights

งานสุขภาพทางเพศ มีทั้งระดับบุคคล เช่น ต้องมีมุมมองเชิงบวก มีข้อมูล มีทักษะ และตัดสินใจด้วยตนเอง และในระดับสังคม ซึ่งสอดคล้องกับมาตรา 5 ของพ.ร.บ. ป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น โครงการนี้ใช้ยุทธศาสตร์ที่เรียกว่า “ผู้นำการเปลี่ยนแปลง” (change agent) โดยทำงานร่วมกับกระทรวงพม. ในพื้นที่นำร่อง 11 จังหวัดเพื่อสร้างศักยภาพให้แก่ change agent ซึ่งแม้จะเป็นบุคคล

แต่ต้องอาศัยการสนับสนุนจากนโยบาย และแนวทางการประสานพลัง

การดำเนินงานโครงการ แสดงผลลัพธ์ดังต่อไปนี้ พบว่า ผู้นำการเปลี่ยนแปลงด้านสุขภาพทางเพศต้องมีมุมมองเรื่องเพศเชิงบวก สามารถปรับใช้กับตัวเองและชุมชน งาน สามารถออกแบบงานตามบริบท เป็นแกนหลักในการขับเคลื่อนงานต่าง ๆ มีความเข้าใจงานอย่างแท้จริงและมุ่งมั่นผลักดันให้ยั่งยืน

กรณีตัวอย่าง โครงการที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดมหาสารคาม มีการสร้างแกนนำ สร้างทีมงานชุมชน โดยพัฒนาศักยภาพของอสม. ที่มีอยู่แล้ว และนำมาออกแบบกิจกรรมที่สอดคล้องกับบริบทชุมชน ตัวอย่างผลจากการดำเนินงานคือ 80% ของผู้หญิงในชุมชนยอมไปตรวจมะเร็งปากมดลูกจากที่แต่เดิมมีน้อยมาก เด็กและเยาวชนเข้าถึงถุงยางอนามัย 100% เพราะอสม.แจกถุงยางอนามัยให้กับทุกคน

อีกตัวอย่างหนึ่งคือ โครงการในแม่ฮ่องสอน มีรพสต. ผู้ใหญ่บ้าน และ อบต. เข้าไปแทรกแซงได้สำเร็จ กรณีที่แม่วัยรุ่นถูกครอบครัวไล่ออกจากหมู่บ้าน ซึ่งเกิดขึ้นได้เพราะมีคณะทำงานระดับตำบลที่มีมุมมองเรื่องเพศทางบวก มีแผนงาน มีเป้าหมายร่วมกัน และมีกระบวนการทำงานอย่างเป็นระบบ

โดยสรุป การขับเคลื่อนงานในพื้นที่ต้นแบบ ต้องมีผู้นำความเปลี่ยนแปลง มีกลไกชุมชนซึ่งต้องสร้างให้เกิดบรรยากาศที่ช่วยให้พูดเรื่องเพศเชิงบวก โดยใช้กลไกพลังนโยบายมาขับเคลื่อน เพื่อทำงานกับกลุ่มเป้าหมาย โดยทำงานเป็นเครือข่าย ซึ่งการทำงานดังกล่าวต้องใช้เวลา ในขณะที่ปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นเป็นเรื่องเร่งด่วน กรอบการทำงานนี้ใช้ทำงานกับคน 3 กลุ่มด้วยกันคือ วัยรุ่นทุกคน วัยรุ่นในภาวะเสี่ยง และวัยรุ่นที่ประสบปัญหา ซึ่งกรมสค. น่าจะนำไปเป็นต้นแบบใช้ทดลองทำ

ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมจากผู้เข้าร่วมประชุม

คุณวรรณรดา เลิศลภ รองนายกเทศบาลตำบลศาลายา ยกตัวอย่างของการทำงานภายใต้ศาลายาโมเดล ซึ่งมีการพูดคุยถามความต้องการของวัยรุ่นและสถานการณ์วัยรุ่นในปัจจุบัน มีการทำงานกับครอบครัวพี่น้อง ซึ่งช่วยดูแลลูกหลานที่ประสบปัญหาก่อนที่จะส่งเข้าสถานคุ้มครอง พบว่าปู่ย่าเอาใจใส่ดูแลเด็กมากกว่าพ่อแม่ และมีศูนย์ที่ตั้งอยู่ที่เทศบาล โดยมีจิตอาสาสามารังให้บริการให้คำปรึกษาโดยไม่มีค่าตอบแทน

ทพ. ศิริเกียรติ เหลียงกอบกิจ ผู้แทน สสส. ให้ความเห็นว่าการสื่อสารในครอบครัวเป็นประเด็นสำคัญ เพราะเป็นช่องว่างของปัญหาสังคมแทบทุกเรื่อง เป็นวาระแห่งชาติที่จะต้องส่งเสริมและควรให้ความสำคัญ

ดร. วาสนา อิมเอม ผู้แทน UNFPA เสริมว่า UNFPA ร่วมกับสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้จัดทำและเผยแพร่รายงานเรื่องสภาพครอบครัวที่เปลี่ยนแปลงไป ที่สะท้อนข้อค้นพบว่า ครอบครัวคนสามวัยมีจำนวนลดลง ครอบครัวที่มีสมาชิกเพียงสองคนโดยที่ไม่มีลูกเพิ่มจำนวนขึ้น 3 เท่า ครอบครัวพี่น้องมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ดังนั้น การลงทุนเรื่องการสร้างครอบครัวให้มีคุณภาพจึงมีความสำคัญ

เครดิตภาพ 5: กองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติ (UNFPA)

การให้ความเห็นต่อการดำเนินงานของประเทศไทยจากบทเรียนของอังกฤษ

โดย ศ. โรเจอร์ อิงแฮม มหาวิทยาลัยเซาท์แธมป์ตัน

การประชุมวันนี้แตกต่างจากวันที่ผ่านมา เนื่องจากได้รับฟังมุมมองในด้านบวกหลายเรื่องทั้งในเรื่องทัศนคติและงบประมาณ รวมทั้งแนวทางและพลังของผู้คนในระดับชุมชน ประเทศไทยและอังกฤษมีความคล้ายคลึงกันในเรื่องความท้าทายเกี่ยวกับทัศนคติของประชาชน แม้อังกฤษอาจมีทรัพยากรมากกว่า แต่มีความคล้ายคลึงกันในเรื่องการมีนโยบายในเรื่องนี้ที่ชัดเจน

เป้าหมายของการดำเนินงานอาจมีเป้าหมายเดียวกัน แต่ผู้ที่มีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามนโยบายมีหลากหลาย บางรายดำเนินงานตามแนวทางแบบสตรีนิยม บางส่วนมีแนวคิดด้านสิทธิของเด็กและเยาวชน ดังนั้นจึงควรมีการประสานแนวคิดที่แตกต่างเหล่านี้เข้าด้วยกันเพื่อเป้าหมายเดียวกัน

แนวทางการดำเนินงานจากล่างขึ้นสู่บน เป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพมากกว่า ในปัจจุบัน ยังมีความท้าทายเรื่องการรับฟังเสียงของเด็กและเยาวชน จึงจำเป็นที่จะต้องเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนให้สามารถเลือกเส้นทางชีวิตของตัวเองได้โดยได้รับการสนับสนุนจากครอบครัว โรงเรียน และสื่อมวลชน

พึงระลึกว่า เป้าหมายในการลดอัตราการตั้งครภ์ในวัยรุ่นลง 50% เป็นความท้าทายอย่างยิ่ง และอาจใช้เวลานานมากกว่าที่คิด เช่นในประเทศอังกฤษ ใช้เวลาถึง 5 ปีกว่าที่สถิติการตั้งครภ์ในวัยรุ่นจะเริ่มลดลงอย่างเห็นได้ชัด ผู้ดำเนินงานจะต้องยอมรับในความจริงข้อนี้และไม่ท้อถอยง่าย ๆ ขอให้ประเทศไทยประสบความสำเร็จในการทำงานเรื่องการลดการตั้งครภ์ในวัยรุ่นในอนาคต

สรุปภาพรวมและอภิปรายร่วมกับผู้เข้าร่วมประชุม

ผู้ดำเนินรายการ: ดร. วาสนา อิมแฮม กองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติ

แม้การทำงานจะมีข้อท้าทาย แต่ยังเห็นแสงสว่างที่ปลายทางอุโมงค์ พระราชบัญญัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครภ์ในวัยรุ่นประกาศใช้เมื่อกลางปีที่แล้ว และมีการจัดทำยุทธศาสตร์ในปีนี้ ความก้าวหน้าดังกล่าวสะท้อนให้เห็นความพยายามของเราที่ทำงานกันมาก่อนหน้านี้ และมีความพร้อมที่จะทำงานกันในระดับบูรณาการต่อไป

การประชุมทั้งหมดนี้จะมีการจัดบันทึกเป็นข้อมูลที่ UNFPA จะนำไปสังเคราะห์เพื่อทำงานกันต่อไป

กล่าวปิดงาน

โดย คุณเทพวัลย์ ภรณวลัย ผู้แทนกรมกิจการเด็กและเยาวชน

คุณเทพวัลย์ ภรณวลัย ผู้แทนกรมกิจการเด็กและเยาวชน กล่าวปิดการประชุมครั้งนี้ว่า นับเป็นโอกาสที่ดีที่ได้เห็นความเชื่อมโยงของยุทธศาสตร์ของทั้งสองประเทศ และได้เห็นประสบการณ์ความสำเร็จของประเทศไทย อังกฤษ และได้เห็นภาพว่าหน่วยงานในกระทรวงพม. มีบทบาทอย่างไรในการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์นี้

และเห็นได้ว่า สภาดังกล่าวมีความเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานทั้ง 2 ยุทธศาสตร์ นอกจากนี้ ยังได้รับฟังข้อมูลจากพื้นที่ เช่น ตัวอย่างของการทำงานของสศส. ศาลาโมเดล ซึ่งช่วยให้สามารถเห็นจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคของการดำเนินงานว่าอยู่ที่ไหนบ้าง

มีความคาดหวังว่า การประชุมครั้งนี้ นับเป็นโอกาสที่ดีที่จะช่วยให้ประเทศไทยสามารถบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้ในอนาคต และขอขอบคุณทุกท่านที่ทำให้มีเวทีดีๆ นี้เกิดขึ้น
